

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Aruanne ITERi ja tuumasünteesienergeetika arendamise Euroopa ühisettevõtte
eelarveaasta 2017 raamatupidamise aastaaruande kohta

Koos ühisettevõtte vastusega

SISUKORD

	Punkt
Sissejuhatus	1–6
Ühisettevõtte F4E asutamine	1–2
Juhtimine	3–4
Eesmärgid	5
Ressursid	6
Arvamus	7–29
Arvamus raamatupidamise aastaaruande usaldusväärsuse kohta	8
Arvamus raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate tulude seaduslikkuse ja korrektsuse kohta	9
Arvamus raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate maksete seaduslikkuse ja korrektsuse kohta	10
Asjaolu rõhutamine	11–20
Juhtkonna ja organisatsiooni järelevalve eest vastutavate isikute kohustused	21–23
Audiitori kohustused raamatupidamise aastaaruande ja selle aluseks olevate tehingute auditeerimisel	24–29
Eelarve haldamine ja finantsjuhtimine	30–31
2017. aasta eelarve täitmine	30–31
Sisekontrollimehhanismid	32–35

Lisa. Eelmiste aastate kommentaaride põhjal võetud meetmed

Ühisettevõtte vastus

SISSEJUHATUS

Ühisettevõtte F4E asutamine

1. ITERi¹ ja tuumasünteesienergeetika arendamise Euroopa ühisettevõtte (edaspidi „ühisettevõtte F4E“ või „ühisettevõtte“) loodi märtsis 2007² 35 aasta pikkuseks perioodiks. Peamisi tuumasünteesirajatisi arendatakse Prantsusmaal Cadarache'is ja ühisettevõtte peakorter asub Barcelonas.
2. Ühisettevõtte asutajaliikmeteks on Euratom, mida esindab Euroopa Komisjon, Euratomi liikmesriigid ja Šveits (kes on sõlminud Euratomiga koostöölepingu).

Juhtimine

3. Ühisettevõtte F4E juhtimisstruktuur hõlmab juhatust, tegevdirektorit ja muid organeid. Juhatuse vastutab ühisettevõtte järelevalve eest eesmärkide täitmisel. Ühisettevõtte igapäevase juhtimise eest vastutab direktor.
4. Ühisettevõtte muud juhtorganid on büroo, tehniline nõuandekomitee, hangete ja lepingute komitee, haldus- ja juhtimiskomitee, auditikomitee ja sisemine nõuandekomitee.

Eesmärgid

5. Ühisettevõtte F4E eesmärgid on³
  - a) anda Euroopa Aatomienergiaühenduse (Euratom) panus ITERi Rahvusvahelise Tuumasünteesienergeetika Organisatsiooni (ITER IO);

---

¹ International Thermonuclear Experimental Reactor – rahvusvaheline katsetermotuumareaktor.

² Nõukogu 27. märtsi 2007. aasta otsus 2007/198/Euratom, millega luuakse ITERi ja tuumasünteesienergeetika arendamise Euroopa ühisettevõtte ning antakse sellele eelised (ELT L 90, 30.3.2007, lk 58), mida on muudetud nõukogu 13. detsembri 2013. aasta otsusega 2013/791/Euratom (ELT L 349, 21.12.2013, lk 100) ja nõukogu 10. veebruari 2015. aasta otsusega 2015/224 (ELT L 37, 13.2.2015, lk 8).

³ Täiendav teave ühisettevõtte F4E ja selle tegevuse kohta on kättesaadav ühisettevõtte veebisaidil <http://www.fusionforenergy.europa.eu>.

- b) anda Euratomi panus koos Jaapaniga läbiviidavate laiema lähenemisviisi tegevustesse termotuumaenergia kiiremaks kasutuselevõtuks;
- c) valmistada ette ja koordineerida tegevusprogrammi tuumasünteesi näidisreaktori ja sellega seotud rajatiste, sealhulgas rahvusvahelise tuumasünteesimaterjalide kiiritusrajatise ehituse ettevalmistamiseks.

Ressursid

6. Ühisettevõtte F4E 2017. aasta lõplik eelarve oli 865 miljonit eurot (2016. aastal 720 miljonit eurot) maksete assigneeringuid ja 589 miljonit eurot kulukohustuste assigneeringuid (2016. aastal 459 miljonit eurot)⁴. 31. detsembri 2017. aasta seisuga oli ühisettevõttel 447 töötajat (2016. aastal 415).

ARVAMUS

7. Kontrollikoda auditeeris

- a) ühisettevõtte raamatupidamise aastaaruannet, mis koosneb finantsaruannetest⁵ ja eelarve täitmise aruannetest⁶ 31. detsembril 2017. aastal lõppenud eelarveaasta kohta,
- b) raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate tehingute seaduslikkust ja korrektsust vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 287 sätestatud nõuetele.

Arvamus raamatupidamise aastaaruande usaldusvärsuse kohta

8. Kontrollikoja hinnangul annab ühisettevõtte raamatupidamise aastaaruanne 31. detsembril 2017 lõppenud eelarveaasta kohta kõikides olulistest aspektides õiglase pildi ühisettevõtte finantsolukorrast 31. detsembri 2017. aasta seisuga, finantstulemustest, rahavoogudest ja netovara muutustest lõppenud aastal vastavalt selle finantsmäärusele ja komisjoni peaarvepidaja poolt vastu

⁴ Eelarve kolmas muudatus, mille juhatus kiitis heaks detsembris 2017.

⁵ Finantsaruanded sisaldavad bilanssi, tulemiaruanne, rahavoogude aruannet, netovara muutuste aruannet, tähtsamate arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ja muud selgitavat teavet.

⁶ Eelarve täitmise aruanded sisaldavad kõiki eelarvetoiminguid koondavaid aruandeid ja selgitavaid lisasid.

võetud arvestuseeskirjadele. Viimased põhinevad rahvusvaheliselt tunnustatud avaliku sektori raamatupidamisstandarditel.

Arvamus raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate tulude seaduslikkuse ja korrektsuse kohta

9. Kontrollikoja hinnangul on 31. detsembril 2017 lõppenud eelarveaasta raamatupidamise aastaaruande aluseks olevad tulud kõigis olulistes aspektides seaduslikud ja korrektsed.

Arvamus raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate maksete seaduslikkuse ja korrektsuse kohta

10. Kontrollikoja hinnangul on 31. detsembril 2017 lõppenud eelarveaasta raamatupidamise aastaaruande aluseks olevad maksed kõigis olulistes aspektides seaduslikud ja korrektsed.

Asjaolu rõhutamine

11. Ilma eeltoodud arvamust kahtluse alla seadmata juhib kontrollikoda tähelepanu järgnevale asjaolule. 7. juulil 2010 vastu võetud nõukogu järeldustega⁷ kiideti heaks ühissettevõtte rahaline sissemakse ITERi projekti algsest aastaks 2020 kavandatud ehitusetappi summas 6,6 miljardit eurot (2008. aasta hindades). Summa ei sisaldanud Euroopa Komisjoni poolt võimalike ettenägematute kulude katmiseks 2010. aastal välja pakutud 663 miljonit eurot⁸.

12. Novembris 2016 kiitis ITERi nõukogu⁹ heaks ITERi uue projektikirjelduse (ulatus, ajakava ja maksumus). Projekti ajakava¹⁰ kiitsid heaks kõik ITERi liikmed¹¹ ning projektikulud kokku kiideti heaks

---

⁷ Nõukogu järeldused ITERi staatuse kohta, 7. juuli 2010 (viide 11902/10).

⁸ Komisjoni 4. mai 2010. aasta teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule ITERi projekti seisu ja võimalike edasiste sammude kohta (KOM(2010) 226 lõplik).

⁹ 19. ITERi nõukogu, 16.–17. november 2016. ITERi nõukogu on ITERi rahvusvahelise organisatsiooni juhtorgan.

¹⁰ Vastavalt ITER IO ettepanekule vaatas ITERi nõukogu läbi projekti ajakohastatud ehitustööde ajakava alates nn esimesest plasmast (2025) kuni deuteeriumi-triitiumi etapini (2035).

¹¹ Hiina Rahvavabariik, India Vabariik, Jaapan, Korea Vabariik, Venemaa Föderatsioon, Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit.

ad referendum, mis tähendab, et iga liige pidi taotlema projektikulude heakskiitmist oma riigi valitsuse eelarvemenetluse käigus.

13. ITERi nõukogu kinnitatud uus ajakava koosnes neljast etapist; projekti ehitusetapi (esimene plasma) esimese strateegilise vahe-eesmärgi saavutamise tähtaeg on detsember 2025 ja kogu ehitusetapi prognoositud valmimistähtaeg on detsember 2035, 15 aastat hiljem algses projektikirjelduses toodud tähtajast. Uue etappideks jaotatud lähenemisviisi eesmärk on paremini ühtlustada projekti rakendamine kõigi ITER IO liikmete prioriteetide ja piirangutega.
14. Pärast ITERi uue projektikirjelduse heakskiitmist koostas ühissettevõtte F4E uue ajakava ning arvutas ümber ühissettevõtte hinnangulise panuse projekti ehitusetapi valmimisse.
15. 2016. aasta detsembris ühissettevõtte juhatusel esitletud tulemustest selgus, et pärast 2020. aastat on ehitusetapiks prognooside kohaselt vaja 5,4 miljardit eurot (2008. aasta hindades), mis on 82% rohkem kui heakskiidetud 6,6 miljardi euro suurune eelarve (2008. aasta hindades). Euroopa Liidu Nõukogu poolt 2010. aastal heaks kiidetud 6,6 miljardi euro suurune eelarve (2008. aasta hindades) on nüüd ühissettevõtte kulude ülempiiriks aastani 2020.
16. Tuleb märkida, et lisaks ehitusetapile peab ühissettevõtte pärast 2035. aastat panustama ITERi kasutusetappi¹² ning sellele järgnevasse deaktiveerimise ja dekomisjoneerimise etappidesse. Panust kasutusetappi pärast 2035. aastat ei ole veel hinnatud. ITER IO hinnangu kohaselt on ühissettevõtte panus deaktiveerimise ja dekomisjoneerimise etappides vastavalt 95,54 miljonit eurot (2001. aasta hindades) ja 180,2 miljonit eurot (2001. aasta hindades)¹³.
17. Ühissettevõtte F4E prognoosid esimese plasma osas vastavad ITER IO projekti ajakavale (seatud ajakava käsitletakse kõige varasema võimaliku tehniliselt saavutatava tähtajana¹⁴).

---

¹² ITERi projekti kasutusetapp kestab eeldatavalt aastani 2037.

¹³ IC-19/07. 2.1 ITER IO peadirektori ettepanek projekti ajakohastatud kogukulude kohta ITERi nõukogu 19. koosolekul 16.–17. novembril 2016.

¹⁴ Nagu märgitud sõltumatu järelevalverühma viiendas iga-aastases hindamises (31. oktoober 2016) ja ühissettevõtte F4E projektijuhtimise üksuse juhataja aruandes juhatusel (detsember 2016).

18. Juunis 2017 avaldas komisjon teatise ELi panuse kohta reformitud ITERi projekti¹⁵; teatisega sooviti saavutada Euroopa Parlamendi toetus ja saada ELi nõukogult komisjoni jaoks mandaat uue projektikirjelduse¹⁶ heakskiitmiseks Euratomi nimel.

19. Kuigi uus projektikirjeldus ei hõlma ettenägemata kulusid, märkis komisjon oma teatises, et ajakava jaoks oleks asjakohane kokku leppida 24-kuuline ning eelarve jaoks 10–20% suurune puhver¹⁷. Lisaks hõlmasid 6,6 miljardi euro suurusest eelarvest kinnipidamisega seotud meetmed esimese plasma jaoks mittehädavajalike komponentide hankimise ja installeerimise edasilükkamist. Hoolimata ITERi ehitusetapi juhtimisel ja kontrollimisel tehtud edusammudest püsib oht, et projekti elluviimise kulud võivad endiselt kasvada ja selle lõpuleviimine uue projektikirjeldusega võrreldes veelgi edasi lükkuda.

20. 29. märtsil 2017 teavitas Ühendkuningriik Euroopa Ülemkogu enda otsusest EList ja Euratomist väljaastumise kohta. Väljaastumise tingimused lepitakse kokku läbirääkimiste käigus. See võib avaldada märkimisväärset mõju ühissetevõtte F4E edasisele tegevusele ja ITERi projektile.

Juhtkonna ja organisatsiooni järelevalve eest vastutavate isikute kohustused

21. Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklitele 310–325 ja ühissetevõtte finantsmäärusele vastutab juhtkond rahvusvaheliselt tunnustatud avaliku sektori raamatupidamisstandardite kohase raamatupidamise aastaaruande koostamise ja esitamise ning raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate tehingute seaduslikkuse ja korrektsuse eest. Juhtkonna kohustused hõlmavad finantsaruannete koostamiseks ja esitamiseks vajalike sisekontrollimehhanismide kavandamist, rakendamist ja käigushoidmist nii, et neis ei esineks pettusest või vigadest tingitud olulist väärkajastamist. Juhtkond vastutab ka selle eest, et finantsaruannetes kajastatud tegevus, finantstehingud ja teave oleks kooskõlas vastavate õigusaktidega. Ühissetevõtte juhtkonnal on lõplik vastutus raamatupidamise aastaaruande aluseks olevate tehingute seaduslikkuse ja korrektsuse eest.

¹⁵ COM(2017)319 final, 14.6.2017 (millele on lisatud komisjoni töödokument SWD(2017) 232 final, 14.6.2017).

¹⁶ Euratomi panus ei mõjuta komisjoni ettepanekuid, läbirääkimiste tulemusi Ühendkuningriigi Euratomist välja astumise kohta ja mitmeaastast finantsraamistikku pärast 2020. aastat.

¹⁷ COM(2017)319 final, 14.6.2017 (millele on lisatud komisjoni töödokument SWD(2017) 232 final, 14.6.2017), peatükk V „ITER: the way forward“.

22. Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on juhtkonna ülesanne hinnata ühissettevõtte vastavust tegevuse jätkuvuse põhimõttele, avaldades tegevuse jätkuvusega seotud küsimused, kui see on asjakohane, ja lähtudes raamatupidamises tegevuse jätkuvuse põhimõttest.

23. Isikud, kelle ülesandeks on organisatsiooni järelevalve, vastutavad selle finantsaruandluse üle järelevalve tegemise eest.

Audiitori kohustused raamatupidamise aastaaruande ja selle aluseks olevate tehingute auditeerimisel

24. Kontrollikoja eesmärk on saada piisav kindlus selle kohta, et ühissettevõtte raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi väärkajastamisi ning selle aluseks olevad tehingud on seaduslikud ja korrektsed, ning esitada oma auditi põhjal Euroopa Parlamendile ja nõukogule või muudele asjaomastele eelarve täitmisele heakskiidu andmise eest vastutavatele institutsioonidele kinnitav avaldus, mis kinnitab raamatupidamise aastaaruande usaldusväarsust ning selle aluseks olevate tehingute seaduslikkust ja korrektsust. Piisav kindlus on väga suurt tõenäosust tähistav kindlus, kuid see ei taga, et oluline väärkajastamine või nõuete mittejärgimine auditi käigus alati avastatakse. Need võivad tuleneda pettusest või veast ja neid peetakse oluliseks siis, kui võib põhjendatult eeldada, et need võivad üksikult või koos mõjutada majandusotsuseid, mida kasutajad raamatupidamise aastaaruande alusel teevad.

25. Auditi käigus viiakse läbi protseduure auditi tõendusmaterjali kogumiseks aruandes esitatud summade ja andmete ning aruande aluseks olevate tehingute seaduslikkuse ja korrektsuse kohta. Audiitor valib protseduurid, tuginedes oma hinnangule, sh hinnates aruandes pettusest või vigadest põhjustatud olulise väärkajastamise ja selle aluseks olevate tehingute Euroopa Liidu õigusraamistiku olulise nõuetele mittevastavuse riski. Asjakohaste auditiprotseduuride kavandamiseks (kuid mitte arvamuse esitamiseks sisekontrollimehhanismide tulemuslikkuse kohta) võtab audiitor riskihinnangu tegemisel arvesse aruande koostamiseks ja õiglaseks esitamiseks ning selle alustehingute seaduslikkuse ja korrektsuse tagamiseks rakendatud sisekontrollimehhanisme. Auditi käigus hinnatakse ka kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasust ja juhtkonna koostatud arvestushinnangute põhjendatust, samuti aruande üldist esituslaadi.

26. Tulude puhul kontrollib kontrollikoda komisjonilt ja muudelt sidusrühmadelt saadud toetust ning hindab ühissettevõtte tasude ja muude tulude kogumise korda.

27. Kulude puhul auditeerib kontrollikoda maksetehinguid, kui kulud on kantud, kirjendatud ja heaks kiidetud. Kõiki makseliike (sealhulgas vara soetamiseks tehtud makseid), välja arvatud

ettemaksed, auditeeritakse nende tegemise seisuga. Ettemakseid auditeeritakse siis, kui vahendite saaja on nende korra kohast kasutamist tõendanud ning ühissetevõtte on need kas samal aastal või hiljem tasaarvestuse tegemisega heaks kiitnud.

28. Käesoleva aruande ja kinnitava avalduse koostamisel võttis kontrollikoda arvesse sõltumatu välisaudiitori audititööd, mis hõlmas ühissetevõtte raamatupidamise aastaaruande kontrollimist vastavalt ELi finantsmääruse artikli 208 lõikes 4¹⁸ sätestatud nõuetele.

29. Järgnevad kommentaarid ei sea kontrollikoja arvamusi kahtluse alla.

EELARVE HALDAMINE JA FINANTSJUHTIMINE

2017. aasta eelarve täitmine

30. 2017. aasta lõplik eelarve sisaldas 589 miljoni euro suuruses summas kulukohustuste assigneeringuid ja 865 miljoni euro suuruses summas maksete assigneeringuid.

Kulukohustuste ja maksete assigneeringute kasutusmäärad olid vastavalt 99,9% ja 96,3%.

31. Tõsiste puuduste tõttu eelarve planeerimises ületasid 2017. aastal vajaminevad maksete assigneeringud märkimisväärselt 2017. aasta esialgses eelarves ettenähtud maksete assigneeringuid. Kui esialgsed põhitegevuse maksete assigneeringud, mille juhatus 2017. aasta veebruaris heaks kiitis, ulatusid 548,6 miljoni euroni, siis 2017. aastaks vajaminevate lõplike maksete assigneeringute summa oli 832,6 miljonit eurot, mis tähendab 51,8% suurus kasv. Lisaks on ühissetevõtte hinnangul maksete assigneeringutes puudujääk summas ligikaudu 150 miljonit eurot, mis võib mõjutada 2018. aasta eelarvet.

SISEKONTROLLIMEHHAANISMID

32. Ühissetevõtte F4E ei ole järjepidevalt kontrollinud kõrgema juhtkonna huvide deklaratsioone¹⁹.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT L 298, 26.10.2012, lk 1).

¹⁹ Juhtimisstandard nr 3 (eetilised ja organisatsioonilised väärtused).

33. Peamiste juhtivtöötajate värbamisega seotud sisekontrolli- ja järelevalvemenetlustes²⁰ leiti olulisi puudusi.

34. Euroopa Liidu Üldkohus tühistas 2018. aastal kaks ühissettevõtte F4E 2015. aasta töölevõtmisotsust seoses õigusnormide rikkumisega värbamismenetluse raames²¹. Ühissettevõtte kaebas otsuse 2018. aasta aprillis edasi.

35. Sisekommunikatsioonistrateegia²² märkimisväärsed puudused ei taganud vajaliku teabe levitamist organisatsioonis dekomisjoneerimise etapi hinnanguliste kulude kohta. Sellest tulenevalt ei sisaldanud ühissettevõtte eelnevate aastate raamatupidamisaruanded sellise kohustusega seotud eraldist²³.

IV auditikoda, mida juhib kontrollikoja liige Neven MATES, võttis käesoleva aruande vastu 2. oktoobri 2018. aasta koosolekul Luxembourgis.

Kontrollikoja nimel

president

Klaus-Heiner LEHNE

---

²⁰ Juhtimisstandard nr 3 (eetilised ja organisatsioonilised väärtused) ja juhtimisstandard nr 4 (inimressursid).

²¹ Euroopa Liidu Üldkohtu 25. jaanuari 2018. aasta otsus kohtuasjas T-561/16: valikumenetlus F4E/CA/ST/FGIV/2015/001.

²² Juhtimisstandard nr 15 (info ja kommunikatsioon).

²³ Seisuga 31. detsember 2017 hinnati eraldise suuruseks 85,2 miljonit eurot.

Eelmiste aastate kommentaaride põhjal võetud meetmed

Aasta	Kontrollikoja kommentaar	Parandusmeetmete võtmise seis (lõpetatud / pooleli / alustamata)
	<u>KOMMENTAARID EELARVE HALDAMISE JA FINANTSJUHTIMISE KOHTA</u>	
	<i>Raamatupidamise aastaaruande esitusviis</i>	
2015	Finantsaruannete lisade punktis 4.3.1.1 „ITERi hankekokkulepped (ITER IO)“ esitatud tabel ja teave kajastavad selle ajani sõlmitud hankekokkuleppeid (3. tulp) ja tasutud hankekokkuleppeid (4. tulp). Tabelis ei kirjeldata aga tööde tegelikku edenemist. 2015. aasta raamatupidamise aastaaruandes esitas ühissettevõtte F4E täiendavat teavet töös olevate lepingute kohta, võttes arvesse hankekulutuste kogumahtu; lisaks näitab joonis kõigi ITERi rahvusvahelise organisatsiooniga sõlmitud hankelepingute vahe-eesmärkide saavutamist. Hoolimata 2015. aasta raamatupidamise aastaaruandes esitatud prognoosist tuleb teha täiendavat tööd selleks, et esitada täpsemat teavet ühissettevõtte senise tegevuse olukorra ja rahalise mahu kohta.	Poleli
	<u>KOMMENTAARID ÜHISSETEVÕTTE JÄRELEVALVE- JA KONTROLLISÜSTEEMIDE PEAMISTE KONTROLLIMEHCHANISMIDE KOHTA</u>	
2015	F4E arendab edasi põhitegevuse, finants- ja eelarveandmeid sisaldavat kesksel ja ühtset süsteemi, mis võimaldab tulevikus regulaarselt jälgida ja kontrollida prognoose, kulusid ja	Lõpetatud

Aasta	Kontrollikoja kommentaar	Parandusmeetmete võtmise seis (lõpetatud / pooleli / alustamata)
	kõrvalekaldeid. 2015. aasta 8.–9. juuni koosolekul kiitis juhatus heaks direktori ettepaneku võtta kahe aasta jooksul kasutusse ettevõtte ressursside planeerimise süsteem (ERP).	
2015	ITERi rahvusvahelise organisatsiooniga on arutamisel tööde edenemise kohta teavet andva süsteemi (Earn Value Management) kasu; arutelu eesmärk on parandada kogu hankelepingu kehtivusaja vältel tulemuspunktide jaotamise süsteemi.	Pooleli
	<i>Põhitegevusega seotud hanked ja toetused</i>	
2015	<p>Läbirääkimistega menetlused moodustasid 45% kõigist 2015. aastal algatatud põhitegevusega seotud 84 hankemenetlusest (2014. aastal 58%). Kuigi ühisettevõtte vähendas 2015. aastal läbirääkimistega menetluste osakaalu, peab ta siiski suurendama konkurentsi põhitegevusega seotud hankemenetlustes. Toetuste puhul saadi keskmiselt 1,4 projektiettepanekut konkursi kohta.</p> <p>Läbivaatamise tulemus: läbirääkimistega menetlused moodustasid 47% kõigist 2017. aastal algatatud põhitegevusega seotud 47 hankemenetlusest (2016. aastal 45%). Ühisettevõtte võttis 2017. aastal meetmeid läbirääkimistega menetluste osakaalu vähendamiseks, kuid peab siiski suurendama konkurentsi põhitegevusega seotud hankemenetlustes. Toetuste puhul saadi keskmiselt üks projektiettepanek konkursi kohta.</p>	Pooleli

Aasta	Kontrollikoja kommentaar	Parandusmeetmete võtmise seis (lõpetatud / pooleli / alustamata)
	<u>MUUD ASJAOLUD</u>	
	<i>Õigusraamistik</i>	
2015	2. detsembril 2015 muutis ühisetevõtte F4E juhatus viimaks oma finantsmäärust ja rakenduseeskirju, et viia need kooskõlla ELi uue finantsraamistikuga. Veebruaris 2016 avaldas Euroopa Komisjon positiivse arvamuse ühisetevõtte F4E finantseeskirjades tehtud muudatuste kohta, ent palus ühisetevõttel veelgi edasi arendada oma rakenduseeskirjade teatud tingimusi, mis puudutavad kõrvalekaldeid ELi finantsmäärusest ja artiklis 208 määratletud asutuste suhtes kohaldatavast raamfinantsmäärusest.	Lõpetatud
	<i>Varasemate tähelepanekute põhjal võetud meetmed</i>	
2015	Ühisetevõtte juhatus võttis 27. juunil 2013 vastu otsuse tuumasünteesienergeetika tööstuspoliitika ning intellektuaalomandi õiguste ja teabe levitamise poliitika rakendamise kohta. Ühisetevõtte on iga hanke jaoks välja töötanud konkreetse hankestrateegia. Koostatud on hankestrateegia rakendamise järelevalve kontrollnimekiri iga hankemeetme omandilise kuuluvuse kohta.	Lõpetatud
	Nimetatud nõuete rakendamise mõjuhindamine on pooleli.	Poleli

Aasta	Kontrollikoja kommentaar	Parandusmeetmete võtmise seis (lõpetatud / pooleli / alustamata)
	<u>SISEKONTROLLIMEHCHANISMID</u>	
	Pettustevastase tegevuse strateegia	
2016	2015. aasta juunis võttis ühissetevõtte F4E juhatus vastu pettustevastase strateegia ja sellega seotud tegevuskava. Suurem osa meetmeid rakendati 2016. aastal. Ühissetevõtte ei ole aga loonud spetsiaalset vahendit, mis lihtsustaks järelvalve tegemist ühissetevõtte hankemenetlustega seotud tegevuse üle, eelkõige riskihindamisel ja hankemenetluste hindamise, läbirääkimiste ja lepingute sõlmimise etappides.	Pooleli

ÜHISETTEVÕTTE VASTUS

31. F4E nõustub järeldustega. Tuleb märkida, et tänu Euratomi toetusele, mis tagas lisaelarve, ei mõjutanud 2017. aasta maksete assigneeringute puudujääk F4E kohustuste täitmist oma tarnijate ees.

Maksete prognoosimise süsteem on sisemiselt täielikult ümber korraldatud ja integreeritud uude finantsjuhtimise vahendisse ECOSYS ning projektirühmade ja lepinguid haldava hangete üksuse vaheline suhtlus on suurenenud.

Tänu prognooside eelnevale ettevalmistusele kinnitab F4E, et ka 2018. aasta eelarve on mõjutatud maksete assigneeringute ligikaudu 150 miljoni euro suurusest puudujäägist. Euroopa Liidu 2018. aasta üldeelarve ülekande taotlus on esitatud, et tõsta Euratomi panust F4E-sse ja katta need lisavajadused.

2019. aasta eelarveprojekti taotlus ja järgnevate eelarvete prognoosid on täpsemale prognoosimise metodoloogiale ning uuele planeerimise ja aruandluse vahendile ECOSYS tuginedes juba taashinnatud.

32. F4E parandab olemasolevat sisemenetlust, et järgida kõrgema juhtkonna huvide deklaratsioone. See täiendus tähendab, et asjaomased aruandeametnikud vaatavad ametlikult üle üldiste huvide deklaratsioonide või muude huvide konflikti deklaratsiooni uuendused, sealhulgas F4E direktori korral juhatuses esimees.

33. F4E tõhustab töötlemis- ja valikumenetlusi praegu toimuva täiustusprojekti abil. Sellega seoses tugevdab F4E oma menetlusaspekte, et arvestada kontrollikoja tähelepanekuid ning tõhustada sisekontrolli ja värbamismenetluse kvaliteeti.

34. Seoses 2018. aasta kohtuotsusega, mis tühistas ühe F4E valikumenetluse, soovib F4E märkida, et kuigi ettevõtte on pidanud otsust rakendama, on ta selle edasi kaevanud. Tuleb märkida, et see hagi esitati ka Euroopa Ombudsmanile, kes otsustas, et kaebus on alusetu, ning tegi otsuse F4E kasuks.

35. Kokkuleppel kontrollikojaga on F4E 2017. aasta aruandes kajastatud dekomisjoneerimise kuludeks ette nähtud eraldis.

Sisesuhtluse puudustega tegeleb F4E alljärgnevate meetmete kaudu.

- F4E sise protsess „Raamatupidamise aastaaruanded – eelarveaasta avamine/lõpetamine“ ajakohastatakse, pidades silmas eraldiste ja tingimuslike kohustistega seotud kontode jaoks vajaliku teabe selgitamist. Eelkõige esitatakse projektijuhtimise üksusele ja eelarverühmale ajakohastamise aastaaruanne dekomisjoneerimise ja deaktiveerimiskulude ning muude sündmuste või teabe kohta, mis võivad raamatupidamisarvestust mõjutada.

Fusion for Energy

- Kõrgem juhtkond (ja peamiselt kaubandusosakonna juht) edastab F4E peaarvepidajale kogu asjakohase teabe ja eelkõige korraldusliku nõuandekomitee ja ITERi nõukogude otsused.

Eelmiste aastate kommentaaride järelmeetmed

2015 – raamatupidamise aastaaruande esitusviis

F4E kasutab praegu ITERi krediiti oma teenitud väärtuse haldamise (EVM) süsteemina ning see on lisaks vaheetappide järelevalve ja suundumuste analüüsile üks meetoditest, millega jälgida oma tegevuste arengut.

2017. aasta lõpus määras juhatus töörühma, mille ülesandeks on määratleda F4E aruandluseks parem viis, sealhulgas ülesanne määratleda sobiv EMV süsteem. Praegu seda tehakse ja töörühma juht esitab tulemuste aruande 2018. aasta juulis toimuval juhatusel koosolekul.

2015 – kommentaarid ühisettevõtte järelevalve- ja kontrollisüsteemide peamiste kontrollimehhanismide kohta

Teine lõik: ajakohastatud krediitiprofiil ja hange algatati ITERi organisatsiooniga, et see kajastaks täpsemalt projekti eri etappides (nt kavandamine, tootmine, tarnimine, paigaldamine) toimunud tegeliku tegevuse väärtust. Mõni viivitus on seda tegevust mõjutanud ja uus eeldatav lõppkuupäev on 2018. aasta detsembri lõpp.

2015 – põhitegevusega seotud hanked ja toetused

Vaatamata uutele teavitamis- ja levitamistegevusele, eriti seoses uue finantsmääruse integreerimisega, sarnanes läbirääkimistega menetluste määr 2017. aastal varasemate aastate määraga (2017. aastal 47%, 2016. aastal 49%, 2015. aastal 45% ja 2014. aastal 58% koguarvust).

Tuleb siiski märkida, et enamik neist menetlustest olid väikese maksumusega läbirääkimistega menetlused, mis jäid allapoole direktiivis sätestatud avaldamiskünnist ja olid täielikult kooskõlas F4E finantseeskirjadega. Väikese maksumusega läbirääkimistega menetlused moodustavad ligikaudu 40% F4E aastast lepingute koguarvust, kuid vastavad üksnes ligikaudu 1% aasta kulukohustuse eelarvele.

Läbirääkimistega menetluste kasutamine sellistel juhtudel (F4E finantsmäärusega kehtestatud piirides) järgib usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtet, sest võimaldab F4E-l vähendada aega lepingu sõlmimiseni, reageerides projektivajadustele kiiremini ja tõhusamalt, koondades siseressursse suure maksumusega hankemenetlusteks. Seetõttu leiab F4E, et väikese maksumusega läbirääkimistega menetluste arvu ei ole rohkem vaja vähendada, sest see on jätkuvalt kooskõlas finantsmääruse põhimõtete ja sätetega.

Ülejäänud läbirääkimistega menetlused, tüüpiliselt seoses suure maksumusega lepingutega (pikaajaliselt keskmiselt ligikaudu 5% menetluste koguarvust) kajastavad F4E keerukat ja innovaatilist tegutsemiskeskonda. Tuumasünteesitehnoloogia turu eripära tõttu on maht liikmesriikides ja ülemaailmselt sageli väga piiratud. Selle tulemuseks on sageli väike konkurents, duopolid/monopolid või isegi vähene osalemine pakkumismenetluses.

Alates 2012. aastast on F4E teabelevitustegevust suurendatud, kuid osalemissktiivsus jäi eeldatust keskmiselt madalamaks. F4E arvates ei ole selle peamiseks põhjuseks mitte vähene nähtavus, vaid F4E ostude juhuslikkus ja eripära. F4E jõudis teiste suurte Euroopa teadustaristu ostjatega arutledes järeldusele, et suurte teadus- ja tehnoloogiaprojektide

ulatusega seotud tegevuse olemus on selline, et kahjuks esineb piiratud konkurents, mida avaliku sektori hankija saab mõjutada vähe. Seda järeltust jagavad teised sarnaste projektide tellijad Euroopas.

Selle tulemusel algatas F4E 2016. aastal foorumi, mis hõlmab sarnaseid ainulaadseid kõrgtehnoloogiaprojekte Euroopas. Foorumi kaudu hakkasid organisatsioonid, kellel on sarnased projektiprobleemid (eriti seoses tööstuse vähese kaasamise ja osavõtuga), nende lahendamiseks tegema koostööd koordineeritumalt ja tõhusamalt. Foorumi peamiste ideede seas on edendada suurte teadusprojektide ühtset turgu, mis on stabiilsem ja suurem ning suudab nii tekitada ettevõtetes suuremat huvi.

Foorumi esimene tööstusele suunatud üritus toimus 2018. aasta veebruaris Taanis, kus osales 1037 delegaati 530 ettevõttest ja avaliku sektori organisatsioonist, kokku 29 riigist. Tööstuse ja avaliku sektori osavõtjate tagasiside pärast sündmust oli väga positiivne ja 2018. aasta juunis hääletasid foorumil osalejad (F4E, ESA, ESO, CERN, EMBL, ESRF, ESS, XFEL, ILL) ühehäälselt teise suure sündmuse poolt, mis toimub aastal 2020, ning selle poolt, et foorumi liikmelisust laiendada ka teistele Euroopa huvides tegutsevatele organisatsioonidele, kes tegelevad sarnaste laiaulatuslike ja kõrgtehnoloogiliste projektidega.

2015 – intellektuaalomandiõigused ja tööstuspoliitika

Teine lõik: F4E on teinud aktiivset koostööd Trinomicsi ja Cambridge Econometricsiga, sõltumatu majanduspoliitika konsultandiga, kes korraldas Euroopa Komisjoni tellimisel uuringu „ITERiga seotud tegevuste mõju ELis“. Uuring valmis 2018. aasta aprillis. Peamiste tulemuste kokkuvõte on allpool.

- F4E tööstuspoliitika mõjuga seoses näitavad ökonomeetrilise modelleerimise tulemused, et ITERile tehtud kulutused on aastatel 2008–2017 loonud ligikaudu 34 000 töökohta. Positiivne mõju kestab kuni ITERi ülesehitamise lõpuni.

Võrreldes ITERi majanduslikku tasuvust ja töökohtade loomist alternatiivse ELi kulutuste stsenaariumiga (neutraalse kulude jaotusega kõigi majandusharude vahel), on hinnanguliselt arvestatud, et ITERi tulem ELi liikmesriikidele on aastatel 2008–2030 586 miljonit eurot.

- Intellektuaalomandi ja teabelevi kohta näitavad uuringu tulemused, et ülalmainitud puhaskasu võib oluliselt suureneeda tänu hargettevõtetele ja ITERiga töötavatele ettevõtetele, kes edendavad uuendusi ning arendavad uusi tehnoloogiaid ja tooteid. Kuigi modelleerimise tulemused on näitlikud, lubavad tulemused arvata, et majanduslik mõju tõuseb tänu neile 25–60% või rohkem.

Et nendest lisameetmetest maksimaalseid tulemusi saada, tuleks uuringu hinnangul tehnoloogiasiirdega seotud tegevusi ITERi projektide raames tugevdada. CERNi ja ESA kogemused näitavad, et tõhusa tehnoloogiasiirdeüsteemi rajamine võtab aega, kuid on riiklike investeeringute mõju suurendamiseks hädavajalik.

F4E algatas juba 2017. aasta jooksul eeltoimingud, et luua koostöös EUROfusioniga tehnoloogiasiirde programm, võttes eeskujuks ESA mudeli. Selle plaani esimese faasiga on plaanis alustada 2018. aasta jooksul.

2016 – pettustevastase tegevuse strateegia

Pettustevastase tegevuse strateegia soovitus 3.5 põhjal on F4E vastu võtnud oma hanke pettuste riskinäitajad: ohumärgid. Ohumärkide loetelu eesmärk on määrata F4E hangetele omased näitajad, mis põhinevad hangete, turuanalüüsi ja hankesüsteemi omadustele, et teadvustada hanketöötajatele põhipunkte, mis tuleb hankemenetluse käigus kinnitada.

Näitajate loetelu oli pettustevastase IT-vahendi arendamise eeltingimuseks; vahend lihtsustas F4E hankemenetlusega seotud tegevuste jälgimist. Samas selgus 2018. aasta jaanuaris tehtud hinnangu käigus, et kõikide nõutud funktsioonidega vahendi arendamine oleks F4Ele kui Euroopa Liidu üksikasutusele liiga raske.

Sellest tulenevalt kaaluti teisi, lihtsamaid ja kiiremaid lahendusi, mis pakuvad endiselt piisaval tasemel kindlust, ja F4E otsustas koostada pettustevastase sisekontrolli loetelu, mis põhineb hankepettuste riskinäitajatel – ohumärkidel. See pettustevastane loetelu võeti vastu 2018. aasta mais ja see jõustub 1. juulil 2018. Kui asjakohane, täidetakse kontroll.loetelu ja sellele kirjutatakse hanke olulistsükli jooksul alla vähemalt kaks korda (hankemenetluse sõlmimisel ja lõpetamisel), täieliku läbipaistvuse tagamiseks teevad seda sõltumatult kaks isikut, nii projekti tehnilise külje eest vastutav ametnik kui ka lepingute ja hangete eest vastutav ametnik. Vajaduse korral võib kontroll-loetelu kasutada F4E iga töötaja, et pöörata hanke igas olulistsükli etapis tähelepanu probleemile. Kontroll-loetelu võetakse praegu kasutusele F4E siseprotsessides, samaaegselt kõigi teiste täienduste hankeprojekti muudatustega.